

**1. *Moenchia erecta* (L.) G., M. et SCH. — bělička
vzprámená**

Moenchia erecta (LINNAEUS) J. GAERTNER, B. MEYER et SCHERBIUS Fl. Wett. 1: 219, 1799. — Syn.: *Sagina erecta* L. Sp. Pl. 128, 1753. — *Moenchia quaternella* EHRH. Neues Mag. Aertzte 5: 203, 1783. — *Alsinella quaternella* (EHRH.) MOENCH Meth. Pl. 222, 1794. — *Cerastium quaternellum* (EHRH.) FENZL Vers. Darstell. Alsin. 56, 1833. — *C. erectum* (L.) COSS. et GERM. Fl. Envir. Paris 39, 1845.

Exsikáty: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 63.

Jednoleté nasivělé byliny s tenkým, 1-3 cm dl. větvenitým kořenem. Lodyhy přímé, 3-10(-15) cm vys., jednotlivé, jednoduché nebo od báze rozvětvené, oblé, často načervenalé. Listy čárkovitě kopinaté, řidčeji čárkovité, 6-13 mm dl., 2-3 mm šir., špičaté až zašpičatělé, celokrajné, přizemní krátce řapíkaté, v růžici, lodyžní na bázi mírně rozšířené a slabě srostlé, ve 2-4 párech, nejhořejší pár oddálený, jeho listy kratší (4-8 mm dl.). Květy 8-10 mm v průměru, často jednotlivé, řidčeji po 3-4 v řídkých vidlanech; listeny kopinaté, bylinné, s bělavým blanitým okrajem, horním lodyžním listům podobné; květní stopky přímé, za plodu až 6 cm dl. Kališní lístky kopinaté až úzce kopinaté, 4-8 mm dl., přímé, špičaté, zvláště vnitřní se širokým (až 1 mm) bělavým blanitým okrajem; korunní lístky kopinaté, tupé, bílé, o $\frac{1}{3}$ - $\frac{2}{3}$ kratší než kališní; tyčinky kratší než koruna; čnělky nazpět zkroucené. Tobolky vejcovitě elipsoidní, za zralosti o málo delší než kalich. Semena

okrouhle ledvinovitá, 0,6-0,8 mm šir., jemně papilnatá, červenohnědá. IV-V. Tf.

$2n = 36$ (extra fines)

Ekologie a cenologie: Suchá, výslunná, erozí nebo mechanickými zásahy narušená místa, travnaté lemy cest, meze, pastviny. Převážně na písčitých půdách ve společenstvech svazu *Thero-Airion*.

Rozšíření v ČSR: Druh dokladován v 50. letech minulého století od Šluknova v s. Čechách a z počátku tohoto století z Plzeňska (Dolní Bělá j. od Manětína). V té době nebyl již výskyt na Šluknovsku ověřen a krátce poté tento druh vyhynul i na lokalitě u Dolní Bělé. Během posledních desetiletí nebyl již v ČSR nalezen a jeho současný výskyt je dosti nepravděpodobný (snad jen adventivně). Lokality v ČSR (Šluknov, Dolní Bělá) leží vně víceméně souvislé severovýchodní hranice areálu (+). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 120.

Staré literární údaje od Nových Hradů v j. Čechách, podobné jako údaje od Znojma a Hranic na Moravě jsou sporné (nejdou doloženy).

Celkové rozšíření: V ČSR se vyskytoval v nominálním poddruhu subsp. *erecta*, rozšířeném od Středozemí a z. Evropy (na sever do Anglie, Belgie a Holandska) po j. a stř. Německo, jinde ve stř. Evropě jen ojedinělé lokality (mnohdy adventivního původu); na východ ojediněle v Rumunsku, Řecku a Bulharsku. Subsp. *octandra* (ZIZ) COUTINHO roste pouze v z. Středozemí. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 146; AFE 1983: 120.

8. *Lepyrodiclis* FENZL — oševnatka*)

Lepyrodiclis FENZL in ENDLICHER Gen. Pl. 966, 1840. — Syn.: *Arenaria* L. sect. *Lepyrodiclis* (FENZL) BENTHAM in BENTHAM et HOOKER fil. Gen. Pl. 1: 150, 1862.

Lit.: WAGENITZ G. (1957): Zur Gattung *Lepyrodiclis* Fenzl (Caryophyllaceae). Ann. Naturhist. Mus. Wien 61: 74-77. — JEHLÍK V. (1967): Příspěvek k poznání synantropní květeny Jablonecka. Sborn. Severočes. Mus.-Přír. Vědy 3:77-117.

Jednoleté byliny, ± pýřité až olysalé. Listy přisedlé nebo řapíkaté, kopinaté až úzce kopinaté. Květy v úžlabních a terminálních vidlanech; kališních lístků 5(-7), korunních lístků 5, na vrcholu uťaté nebo slabě vykrojené; tyčinek 10 (vz. 12 nebo 14) s nitkami k bázi se rozšiřujícími; semeník se 4 vajíčky, čnělky 2(-3). Tobolka otevírající se 2(-3) chlopněmi se 2(-3) vyvinutými semeny. — 3 druhy v Asii od Malé Asie do Himálaje, v Evropě jen zavlečen.

**1. *Lepyrodiclis holosteoides* (C. A. MEYER) FISCH.
et MEY. — oševnatka plevelová**

Lepyrodiclis holosteoides (C. A. MEYER) FENZL ex FISCHER et C. A. MEYER in SCHRENK Enum. Pl. Nov. 1: 93, 110, 1841. — Syn.: *Gouffea holosteoides* C. A. MEYER Verz. Pfl. Cauc. 217, 1831. — *Arenaria holosteoides* (C. A. MEYER) EDGEW. et HOOKER fil. in HOOKER fil. Fl. Brit. Ind. 1: 241, 1874.

Poléhavé nebo vystoupavé, většinou bohatě větvené byliny, podobné ptačinci velkokvětému, 40-100 cm vys. Listy 5-80 mm dl., 3-10 mm šir. Květní stopky za květu 1,5-2 × delší než ka-

lich. Kališní lístky nálevkovitě otevřené, vytrvalé; korunní lístky obvejčité až úzce obvejčité, na vrcholu uťaté nebo mělce vykrojené, bílé až růžové, delší než kališní lístky. Tobolky kulovité, drobně bradavčité, hnědé. V-VII. Tf.

$2n = ?$

Rozšíření v ČSR: Přechnodně druh zavlečen r. 1964 s obilím na nádraží v Jablonci nad Nisou (JEHLÍK 1967); do Evropy zavlečen ještě na několika místech v NSR (zde v polních kulturách). Původní od Přední Asie přes sově-

*) Zpracoval F. Dvořák.

skou Střední Asii do Himálaje, kde vystupuje až k horní hranici zemědělsky obdělávané pů-

dy. Možnost dalšího přechodného zavlečení se sovětským obilím nebo osivem.

9. *Stellaria* L. — ptačinec*)

Stellaria LINNAEUS Sp. Pl. 421, 1753. — Syn.: *Alsine* L. Sp. Pl. 272, 1753 incl. — *Larbrea* ST-HIL. Mém. Mus. Paris 2: 261, 1815 incl. — *Stellaria* L. subgen. *Eustellaria* PAX in ENGLER et PRANTL Natürl. Pflanzenfam. 3/1b: 79, 1899. — *Alsinaula* DOSTÁL Folia Mus. Rer. Natur. Bohem. Occid.-Bot. 21: 4, 1894, nom. illeg.

Lit.: MURBECK S. S. (1899): Die nordeuropäischen Formen der Gattung *Stellaria*. Bot. Not. 1899: 193-219. — HEGI G. (1911): Zwei Unterarten von *Stellaria nemorum* L. Mitt. Bayer. Bot. Ges. 2: 340-341. — PETERSON D. (1936): *Stellaria*-Studien. Bot. Not. 1936: 281-419. — OTRUBA J. (1938): *Stellaria Frieseana* Ser., ptačinec dlouholistý nebo tundrový. Čas. Vlasten. Mus. Spolku Olomouc 51: 17. — SMEJKAL M. (1951): Ptačinec dlouholistý ve Žďárských horách. Čs. Bot. Listy 4 (1951-1952): 29-31. — WHITEHEAD F. H. et SINHA R. P. (1967): Taxonomy and taxometrics of *Stellaria media* (L.) Vill., *S. neglecta* Weihe and *S. pallida* (Dumort.) Piré. New Phytol. 66: 769-784. — LUDWIG W. et LENSKI I. (1969): Zur Kenntnis der hessischen Flora. Jb. Nassau. Ver. Naturk. 100: 112-133. — GODEAU M. M. (1973): *Stellaria media* (L.) Vill., *S. neglecta* Weihe, *S. pallida* (Dum.) Piré: Observation des téguments séminaux au microscope électronique à balayage. C. R. Séances Acad. Sci. 277D: 2381-2384. — RAUSCHERT S. (1973): Zur Nomenklatur der Farn- und Blütenpflanzen Deutschlands (III.). Feddes Repert. 83: 645-662 [k otázce platného jména *S. uliginosa*]. — SCHOLTE G. A. M. (1978): Biosystematic studies in the collective species *Stellaria media* (L.) Vill. 1. Proc. Koninkl. Nederl. Akad. Wetensch., ser. biol.-med., 81: 442-456. — TOWPASZ K. (1981): *Stellaria neglecta* Weihe w Polsce. Zesz. Nauk. Uniw. Jagiell. 566/8: 11-24.

Jednoleté, dvouleté nebo vytrvalé byliny. Lodyhy oblé nebo čtyřhranné. Listy celokrajné, špičaté nebo zašpičatělé, přisedlé nebo dolní řapíkaté. Květy ve volných, zřídka klubkovitě stažených vidlanech, vzácně jednotlivé; listeny blanité, bělavé, s úzkým zelenavým nebo hnědavým středním proužkem nebo celé bylinné, podobné horním lodyžním listům. Kališních lístků 5, vejčité až kopinaté, bylinné, s blanitým bělavým okrajem, 1- nebo 3žilné, za plodu přitisklé k tobolce; korunních lístků 5, dvouklané a až dvousečné, bílé, někdy zakrnělé nebo chybějí; tyčinek zpravidla 10, řidčeji 3-5 nebo jiný počet; gyneceum srostlé ze 3 plodolistů, semeník svrchní, čnělky 3. Tobolka úzce až široce vejcovitá nebo kulovitá, mnohosemenná, otvírající se 6 chlopněmi. Semena okrouhle ledvinovitá, na povrchu vrásčitá, zrnitá nebo papilnatá. — Asi 100 druhů, převážně v Eurasii a z části Severní Ameriky, s těžištěm v horách Střední Asie. Velmi malé zastoupení v pohorích Afriky, Střední a Jižní Ameriky, v Austrálii a Oceánii. — Protandr. Protogyn. Entomogam. Autogam.

- 1a Lodyha oblá; listeny vejčité až široce vejčité nebo eliptické, alespoň dolní dlouze řapíkaté, jejich čepel 1,5-3 × delší než široká 2
- b Lodyha čtyřhranná; listeny kopinaté, čárkovitě kopinaté až čárkovité nebo eliptické, zpravidla přisedlé, zřídka velmi krátce řapíkaté, jejich čepel 2,5-10 × delší než široká 3
- 2a Korunní lístky přibližně 2 × delší než 6-7 mm dl. kalich; lodyha alespoň v horní části kolem dokola měkce chlupatá; listeny 25-80 mm dl., listeny na okraji hustě dlouze brvitě
. 1. *S. nemorum*
- b Korunní lístky nanejvýš o 1/3 delší než 2-6 mm dl. kalich nebo koruna chybí; lodyha jednořadě, řidčeji dvouřadě chlupatá; listeny 5-30(-50) mm dl., listeny na okraji velmi roztroušeně brvitě nebo lysé 2-4. *S. media* agg.
- 3a Listeny celé bylinné, podobné horním lodyžním listům; korunní lístky nanejvýš dvouklané, 1,5-2 × delší než kališní; tobolka kulovitá; listeny 4-9(-14) cm dl. 5. *S. holostea*
- b Listeny blanité, bělavé, nanejvýš s úzkým zelenavým nebo nahnědlým středním proužkem, tvarem i velikostí odlišné od lodyžních listů; korunní lístky dvoudílné až dvousečné, nanejvýš 1,5 × delší než kališní; tobolka vejcovitá až úzce vejcovitá; listeny 1-4 cm dl. 4
- 4a Korunní lístky kratší než 2,0-3,5 mm dl. kalich, zřídka chybějí; květní stopky pod kalichem nálevkovitě ztlustlé; listeny (5-)10-25 mm dl., eliptické až podlouhlé nebo úzce obvejčité; květenství zdánlivě úžlabní (koncová listnatá větévka obvykle přerůstá nejhořejší vidlan)
. 6. *S. uliginosa*
- b Korunní lístky delší nebo alespoň zděli 2-7 mm dl. kalicha, výjimečně chybějí; květní stopky nejsou ztlustlé; listeny 15-20 mm dl., úzce kopinaté až čárkovité; květenství koncová 5
- 5a Okraje listenů a vnějších kališních lístků celé nebo alespoň při bázi brvitě (lupa!)
. 8. *S. graminea*

*) Zpracovala M. Dvořáková.